

aspekter. Det ene er manglen på "heroisme" eller mod, og her spiller helt konkrete spørgsmål som transitering (under 2. verdenskrig), udlevering af baltre i 1946 og manglende indsats vedrørende Raoul Wallenberg en væsentlig rolle. De er ganske simpelt "brännande minnen". Som dansker kan man kun sige, at vi har haft det „held“, at vi i de senere faser af 2. verdenskrig havde en modstandsbevægelse, som vi alle siden kunne sole os i og glemme, at der fra 9. april til 29. august faktisk gik over tre år med knæfald og samarbejdspolitik over for Tyskland. Det andet aspekt, som André fremhæver, er en manglende konsekvens i neutralitetspolitikken under den kolde krig. Den byggede implicit, som foran omtalt, på en "genforsikringspolitik", som i sidste ende sikrede Sverige lige så godt som hvis det havde været medlem af NATO. Eller som amerikaneren Herman Kahn sagde det mere direkte: "I er alle under kernevåbenparaplyen". Kritikken går her på, at denne genforsikringspolitik var uforenelig med den proklamerede neutralitetspolitik, som herved ligefrem blev til "den store løgn".

Bogen giver inden for et begrænset sidetal en alsidig, ajourført og meget vel-dokumenteret præsentation af svensk udenrigspolitikens udvikling i dette århundrede og denne politiks nuværende problemer og alternativer.

Niels Amstrup
Institut for Statskundskab
Aarhus Universitet

Pierre Bourdieu og Loïc J. D. Wacquant, *Refleksiv sociologi - mål og midler*, på dansk ved Henning Silberbrandt, København: Hans Reitzels Forlag 1996, 312 s., 298,00 kr.

Bogen er et resultat af et samarbejde mellem Pierre Bourdieu og den fransk-amerikanske sociolog Loïc Wacquant. Originaludgaverne udkom i 1992.

Bogen falder i tre dele:

1. del er Wacquants "Introduktion: Struktur og logik i Bourdieus sociologi". Her omtales hovedsagelig de videnskabs-teoretiske og metodologiske sider ved Bourdieus sociologi, som er en original gennemtænkning af en position midt mellem objektivisme og hermeneutik.

2. del foreligger som et interview med Bourdieu foretaget af Wacquant. Trykte interviews med kendte teoretikere er ikke altid heldige. Spørgsmålene kan være for spidsfindige og svarene for kortfattede, indforståede eller selvpromoverende. Det foreliggende interview lider ikke af sådanne svagheder. Både Wacquant og Bourdieu bestræber sig på at være pædagogiske, og resultatet er en udførlig indføring i og diskussion af grundbegreber og grundtanker i Bourdieus sociologi. Det starter og slutter med Bourdieus overordentlig sensitive refleksioner over *homo academicus*' (og dermed hans egen) ambivalente situation som værende underlagt de kampe og strategier som foregår på videnskaberne "felt", samtidig med at han forsøger at beskrive denne position distancerende. Indimellem gennemgås og diskuteres Bourdieus efterhånden velkendte grundbegreber: Felt, kapital og habitus m.v.

3. del er Bourdieus egne forelæsninger ved et metodeseminar afholdt i Paris i 1987 for en kreds af ældre studerende og yngre forskere: "Den refleksive sociologiske praksis". Der er ikke tale om en præsentation af forskningsteknikker, men om forsøg på formidling af et håndværk eller en faglig praksis. Bourdieu opfordrer deltagerne til at lægge forsvarsmekanismerne på hylden og - selv om homo

aspekter. Det ene er manglen på "heroisme" eller mod, og her spiller helt konkrete spørgsmål som transitering (under 2. verdenskrig), udlevering af baltre i 1946 og manglende indsats vedrørende Raoul Wallenberg en væsentlig rolle. De er ganske simpelt "brännande minnen". Som dansker kan man kun sige, at vi har haft det „held“, at vi i de senere faser af 2. verdenskrig havde en modstandsbevægelse, som vi alle siden kunne sole os i og glemme, at der fra 9. april til 29. august faktisk gik over tre år med knæfald og samarbejdspolitik over for Tyskland. Det andet aspekt, som André fremhæver, er en manglende konsekvens i neutralitetspolitikken under den kolde krig. Den byggede implicit, som foran omtalt, på en "genforsikringspolitik", som i sidste ende sikrede Sverige lige så godt som hvis det havde været medlem af NATO. Eller som amerikaneren Herman Kahn sagde det mere direkte: "I er alle under kernevåbenparaplyen". Kritikken går her på, at denne genforsikringspolitik var uforenelig med den proklamerede neutralitetspolitik, som herved ligefrem blev til "den store løgn".

Bogen giver inden for et begrænset sidetal en alsidig, ajourført og meget veldokumenteret præsentation af svensk udenrigspolitikens udvikling i dette århundrede og denne politiks nuværende problemer og alternativer.

Niels Amstrup
Institut for Statskundskab
Aarhus Universitet

Pierre Bourdieu og Loïc J. D. Wacquant, *Refleksiv sociologi - mål og midler*, på dansk ved Henning Silberbrandt, København: Hans Reitzels Forlag 1996, 312 s., 298,00 kr.

Bogen er et resultat af et samarbejde mellem Pierre Bourdieu og den fransk-amerikanske sociolog Loïc Wacquant. Originaludgaverne udkom i 1992.

Bogen falder i tre dele:

1. del er Wacquants "Introduktion: Struktur og logik i Bourdieus sociologi". Her omtales hovedsagelig de videnskabs-teoretiske og metodologiske sider ved Bourdieus sociologi, som er en original gennemtænkning af en position midt mellem objektivisme og hermeneutik.

2. del foreligger som et interview med Bourdieu foretaget af Wacquant. Trykte interviews med kendte teoretikere er ikke altid heldige. Spørgsmålene kan være for spidsfindige og svarene for kortfattede, indforståede eller selvpromoverende. Det foreliggende interview lider ikke af sådanne svagheder. Både Wacquant og Bourdieu bestræber sig på at være pædagogiske, og resultatet er en udførlig indføring i og diskussion af grundbegreber og grundtanker i Bourdieus sociologi. Det starter og slutter med Bourdieus overordentlig sensitive refleksioner over *homo academicus*' (og dermed hans egen) ambivalente situation som værende underlagt de kampe og strategier som foregår på videnskaberne "felt", samtidig med at han forsøger at beskrive denne position distancerende. Indimellem gennemgås og diskuteres Bourdieus efterhånden velkendte grundbegreber: Felt, kapital og habitus m.v.

3. del er Bourdieus egne forelæsninger ved et metodeseminar afholdt i Paris i 1987 for en kreds af ældre studerende og yngre forskere: "Den refleksive sociologiske praksis". Der er ikke tale om en præsentation af forskningsteknikker, men om forsøg på formidling af et håndværk eller en faglig praksis. Bourdieu opfordrer deltagerne til at lægge forsvarsmekanismerne på hylden og - selv om homo

academicus' habitus ville have foretrukket en mere selvsikker og uangribelig front - at fremlægge projekterne med alle de usikkerheder og problemer, der er forbundet med dem. "Når jeg som sociolog prøver at formidle en videnskabelig habitus, opfatter jeg mig mere som en elite-træner i en idrætssammenhæng end som universitetsprofessor" (p. 204). Hans holdning til metoder er usekterisk, han går ind for total metodefrihed i valget mellem teknikker så som statistisk analyse, etnografiske observationer, dybdeinterviews etc. Der lægges også stærk vægt på at understrege, at man i samfundsvidenskaberne *konstruerer* sine undersøgelsesgenstande. "Den positivistiske hyperempirisme ser i første omgang ud, som om den ikke konstruerer noget som helst. Men det gør den alligevel, i og med at den kritikløst overtager eksisterende begreber og forhåndenværende klassifikationer, men også går aktivt ind og ratificerer noget, der allerede er konstrueret" (p. 217-218). Med hensyn til Bourdieus metode kan man sige, at han anbefaler udviklingen af en *forskningspædagogik* i stedet for en metodelære.

Bogen giver et ganske glimrende og meget spændende indblik i centrale aspekter af Bourdieus arbejder. Wacquants indledning giver et fint overblik over Bourdieus metodologi; interviewet med Bourdieu er en systematisk diskuterende gennemgang af Bourdieus hovedbegreber; og Bourdieus afsluttende seminarforelæsninger er en erfaren og original samfundsforskers skarpe og nådesløse analyse af nogle af de basale problemer, der knytter sig til samfundsforskningen. I denne sammenhæng kan nævnes, at Bourdieu relativt udførligt diskuterer et projekt om en valgaften i TV, hvor der forekommer den finesse, at den politiske sociolog som forsker skal analysere den

politiske sociolog som aktør (her: ekspert i valgstudiet). Der er således tale om en praktisk forskningssituation, der i særlig grad muliggør, at forskeren kan objektivere sin egen rolle, hvilket er en af Bourdieus uomgængelige "metodeforskrifter".

Efterhånden er refleksivitet og konstruktivisme blevet noget i retning af sociologiske (og politologiske) modebegreber. I dag er det således ikke særlig informativt at kalde en bog for refleksiv sociologi, og det synspunkt, at virkeligheden ikke selv siger, hvordan den vil beskrives, er blevet hverdagskost. Men ofte fører de refleksive og konstruktivistiske standpunkter til en desillusion og skepsis med hensyn til muligheden for i det hele taget at gennemføre empirisk forskning. Bourdieus position som refleksiv sociolog og social konstruktivist er imidlertid bemærkelsesværdig, idet han forbinder synspunkterne med en aktiv forskning og omsætter principperne i praktiske metodeovervejelser. Det interessante ved Bourdieus stilling som centralt "navn" i aktuel samfundsteori er, at han er empiriker. Uanset at en forbindelse mellem teori om empiri er et standardideal i samfundsforskningen, er der en stærk tendens til at forskere enten bliver teoretikere (uden empiri) eller empirikere (uden teori). Det er sjældent at se en forskningspraksis, der kan fastholde og gennemføre teoretisk ledet empirisk forskning, ikke på trods af, men ved hjælp af grundlæggende metodisk tvivl - men det er tilfældet hos Bourdieu.

Bogen forudsætter en vis hjemmevante i samfundsforskningens teori og metode, og er formentlig derfor en tak for vanskelig til at kunne bruges i mere introducerende undervisning og selvstudium. Men for mere erfarne studerende, forskere og andre interesserede er bogen et fint og yderst anbefalelsesværdigt over-

sigtsværk over Bourdieus tænkning med hovedvægten lagt på de metodologiske og forskningspraktiske aspekter. Oversættelsen ved Henning Silberbrandt er udmærket, og teksten fremtræder for det meste som direkte velskrevet på et flydende dansk - bortset fra s. 226, hvor nærværende anmelder er faldet over nogle meget lange sætningskonstruktioner, som ikke hænger grammatisk sammen.

Nils Mortensen
Institut for Statskundskab
Aarhus Universitet

Giambattista Vico, *Den nye Videnskab. Uforkortet oversættelse fra italiensk*, Århus: Helikon, 1997, 408 s., 495.00 kr.

1700-tallets oplysningsfilosofi var allerede i sin samtid genstand for en betydelig kritik. Den nok klareste repræsentant for denne modstrømning var Giambattista Vico (1668-1744), en italiensk retslærd og politisk filosof. Hans betydeligste værk (kaldet *La Scienza nuova*, selv om originaltitlen er meget længere) udkom i en første udgave 1725, i en fuldstændig omarbejdet udgave 1730 og i en tredje udgave 1744. Denne sidste fremlægges her for første gang i en dansk, fuldstændig oversættelse ved Fritz Wolder.

Det er selvsagt ikke muligt at give en egentlig præsentation af et så omfattende værk, der tilmed sine steder er svært forståeligt. Med fare for en urimelig forenkling kan tre hovedsynspunkter i Vicos værk fremhæves. Hvert af disse giver i sig selv Vico en plads i første række i både videnskabshistorien og den politiske filosofi.

Det første synspunkt, som Vico anfører, er, at mennesket - eller mennesker,

for Vico taler altid om kollektiver - kun virkelig forstår det, som det selv har skabt. *Verum factum convertuntur*, sandhed og virkelighed kan byttes, som Vico formulerede det i et tidligere værk. Det lyder måske ikke umiddelbart af så meget, men får i Vicos behandling væsentlige konsekvenser. Da naturen ikke er menneskeskabt, kan kun Gud helt forstå naturen (Vico var en overbevist katolik). Derimod kan mennesker forstå deres egen historie og udvikling, netop fordi den er menneskeskabt. Konsekvensen heraf er, at naturvidenskabelige ræsonnementer og metoder (læs Newton og især Descartes) ikke kan anvendes på humanistiske og samfundsvidenskabelige fag. Disse fag har deres egen "profil" og metode, som er ligestillet med naturvidenskaberne, ja for Vico endda højere stillet. Ræsonnementet får en yderligere konsekvens. I modsætning til "rationalisterne" fremhæver han ikke ensidigt menneskelig "fornuft", men opfatter den menneskelige natur som et hele, en blanding af fornuft og fantasi, fuld af splittelser og indbyrdes modsætninger. Det betyder for Vico blandt andet, at myter og poesi som netop afspejler disse modsætninger, spiller en væsentlig rolle i forståelsen af alle samfund.

Vicos andet synspunkt er, at rationalitet ikke er en egenskab, der på forhånd findes i den menneskelige natur, men noget, der gradvis udbygges i takt med samfundsudviklingen og statsdannelsen. Hermed indfører han et dynamisk aspekt, som var "rationalisterne" fremmed. Det fører ham frem til tre stadier i samfundenes udvikling, nemlig det guddommelige, det aristokratiske og det "menneskelige". For en nærmere redegørelse må henvises til selve teksten, men det væsentlige er, at Vico her som tidligere nævnt fremsætter en *dynamisk* teori omkring statsdannelse